

Василь ГАРАГОНИЧ,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин
Східноєвропейського слов'янського університету,
заслужений працівник освіти України
Василь ГАРАГОНИЧ,
директор туристичного агентства
«Гранд тревел»

СОЦІОЛОГІЯ ТУРИЗМУ ТА ЇЇ РОЛЬ У ТРАНСКОРДОННОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ

У статті акцентується увага на суті соціології туризму та її ролі у транскордонному співробітництві. Оскільки носіями транскордонної взаємодії є конкретні люди, то об'єктивний аналіз транскордонного співробітництва без врахування суб'єктивних компонентів буде не повним.

Ключові слова: соціологія туризму, транскордонне співробітництво, лімологія, функції соціології, аналіз.

16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, яка наближує нашу країну до євроспільноти [1]. Цей факт ще більше актуалізує роль і значення транскордонного співробітництва, що за належної організації досить ефективно виконує роль моста крізь кордони [2]. Як показує практика, провідною тенденцією сучасного етапу розвитку транскордонного співробітництва (ТКС) на новому східному кордоні Європейського Союзу є його розширення і поглиблення, які в свою чергу залежать як від політичної волі його учасників, так і від рівня наукового супроводу та ефективності управління ТКС [3, с. 22].

У розвитку транскордонного співробітництва важливе місце належить туризму. Україна законодавчо проголошує туризм од-

ним із пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки і створює сприятливі умови для туристичної діяльності. Серед основних напрямів державної політики в галузі туризму чільне місце посідає розвиток співробітництва із зарубіжними країнами та міжнародними організаціями, участь у міжнародних програмах розвитку туризму, розробка та укладання міжнародних двосторонніх і багатосторонніх договорів у галузі туризму та визначення механізму їхньої реалізації [2, с. 347].

Беручи до уваги, що носіями транскордонної взаємодії є конкретні люди з притаманними їм судженнями та оцінками, об'єктивний аналіз транскордонного співробітництва без врахування суб'єктивних компонентів був би не повним [3, с. 51].

На думку вчених, наука про кордони – лімологія – все більше трансформується в міждисциплінарну галузь знання, яку паралельно розвивають історики, соціологи, етнологи, юристи, економісти, фізичні географи і навіть спеціалісти з технічних наук [4, с.20].

Виходячи з цього, є підстави стверджувати про важливість ролі соціології туризму у розвитку транскордонного співробітництва, що і є предметом розгляду цієї розвідки.

У науковій соціологічній літературі соціологія туризму розглядається як нова окрема галузь соціології, що вивчає структуру, функціонування та розвиток туризму як суспільного явища в його зв'язку з соціальними, політичними, економічними та культурними сферами суспільства [5, с. 11]. Іншими словами, соціологія туризму – це галузева соціологічна теорія середнього рівня, яка притаманними їй соціологічними методами досліджує соціальний феномен туризму в сукупності його проявів: туристичної діяльності і поведінки, туристичних груп і організацій, соціальних систем і соціального інституту туризму. Головними функціями соціології туризму є пізнавальна, практична, теоретична, описова, інформаційна, прогностична, управлінська, гуманістична, ідеологічна та соціалізаційна [5, с. 22-23].

Як показує практика розвитку транскордонного співробітництва, на жаль, недостатня увага приділяється головним суб'єктам

ТКС – мешканцям прикордонних регіонів, безпосереднім учасникам співпраці у центрі Європи, тим, кого геополітичні зміни торкаються найперше і найбільше, – вивченню їх думок, настроїв та оцінок [6, с. 5].

Проте є і приємні винятки. Так, у квітні – травні 2007 року Асоціацією соціологів Закарпаття на замовлення Інституту транскордонного співробітництва (м. Ужгород) було вперше проведене міжнародне пілотне соціологічне дослідження одночасно в чотирьох сусідніх країнах «Новий східний кордон Європейського Союзу: питання транспарентності, безпеки і транскордонного співробітництва (Польща, Словаччина, Угорщина, Україна)». Результати цього, без перебільшення, безпрецедентного соціологічного дослідження побачили світ окремою книгою [6] і містили чимало ексклюзивних матеріалів для аналізу та прийняття політичних рішень [3, с. 51-53].

Аналіз соціологічних даних являє собою етап конкретно-соціологічного дослідження, під час якого за допомогою змістових суджень та математико-статистичних методів на основі первинної інформації розкриваються зв'язки досліджуваних змінних величин. Сама ж процедура аналізу соціологічних даних містить: 1) опрацювання інформації; 2) її узагальнення; 3) інтерпретацію отриманої інформації [5, с. 328].

Під соціологічними дослідженнями у сфері туризму прийнято розуміти систему логічно послідовних методологічних, методичних та організаційно-технічних процедур, пов'язаних між собою єдиною метою заради отримання достовірної інформації про туризм як явище та процеси, тенденції і суперечності їхнього функціонування й розвитку для використання на практиці соціологічного управління туристичною галуззю суспільного життя [5, с. 334].

На початку 2013 року в Ужгороді за участі науковців і практиків з України, Словаччини, Угорщини, Румунії, Польщі та Росії відбулася міжнародна науково-практична конференція, яка розглянула соціологічні аспекти проекту «Кордони очима людей» [7]. Цей проект реалізувався за програмою ENPI Європейського Союзу в сегменті Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна

з літа 2012 року до осені 2014 року. У його рамках планувалося створення системи інформаційного сервісу (СІС) транскордонних процесів, яка забезпечила б добування, зберігання, пошук, обробку, передачу та практичне використання інформації щодо генеалогії, актуального перебігу та прогнозованого розвитку сучасних прикордонних процесів.

Вивченням суспільних настроїв у Європейському Союзі займається уповноважена структура – Євробарометр. Це – міжнародний проект регулярних опитувань громадської думки, що здійснюється під егідою Європейської Комісії.

У той же час, наголошувалось на конференції, недостатня увага приділяється підтриманню «зворотного зв'язку» із жителями прикордонних регіонів, тими, кого останні геополітичні зміни торкнулись у першу чергу, і найбільше – вивченню їхніх думок, настроїв, оцінок.

Відсутність належної «альтернативної» стосовно офіційної інформації породжує ланцюжок взаємопов'язаних проблем. Органи управління часто приймають рішення, не маючи повної, всебічної та достовірної інформації. При цьому вони нерідко спираються на односторонні та бюрократичні оцінки відомств. У підсумку такі рішення виявляються малоефективними і, по суті, не розв'язують проблем, а лише імітують їх вирішення. А неефективні рішення викликають їх несприйняття чи навіть активне відторгнення населенням. Більше того, вони можуть провокувати нові ускладнення (наприклад, стихійні конфліктні ситуації на кордоні) [8, с.48].

Тому, на думку науковців, соціологічна рефлексія сучасних транскордонних процесів повинна «встигати» за їх вельми динамічним розвитком, постійно збагачуючись інноваційними методами [9, с.16].

Як засвідчує аналіз джерел та літератури, місії і завдання транскордонного співробітництва й туризму дуже схожі і доповнюють одна одну. Більше того, туризм є невід'ємною і перспективною складовою ТКС. Тому навіть йдеться про окремий вид туризму, який позначають як політичний. Адже делегація, яка перебуває у прикордонному регіоні суміжної держави з метою

поглиблення добросусідських відносин, водночас виступає і як група політиків, і як туристична група. Мета політичного туризму полягає у вирішенні політичних питань у сприятливому для суб'єкта туристичної активності чині [10, с.79].

Отже, розвиток транскордонного співробітництва вимагає побудови цілісної системи наукового забезпечення загалом і соціологічного зокрема. Підвищення дієвості соціології туризму як складової ТКС сприятиме підвищенню коефіцієнта корисної дії транскордонної співпраці.

В статье акцентируется внимание на сути социологии туризма и ее роли в трансграничном сотрудничестве. Поскольку носителями трансграничного взаимодействия являются конкретные люди, то объективный анализ трансграничного сотрудничества без учета субъективных компонентов будет неполным.

Ключевые слова: *социология туризма, трансграничное сотрудничество, лимнология, функции социологии, анализ.*

The article focuses on the essence of sociology of tourism and its role in cross-border cooperation. As carriers of cross-border cooperation is a specific people, the objective analysis of cross-border cooperation without subjective components will be incomplete.

Keywords: *sociology of tourism, cross-border cooperation, limalohiya, functions sociology analysis.*

Список використаних джерел

1. *Закарпатська правда. – 2014, 20-26 вересня.*
2. *Гарагонич В.В. Транскордонне співробітництво України: мости через кордони: монографія / В.В.Гарагонич. – Ужгород: Карпати, 2011. – 432 с.*
3. *Транскордонне співробітництво як альтернатива новій «залізній завісі» та конфліктам / керівник авторського колективу С.І.Устич. – Ужгород: Карпати, 2007. – 240 с.*

4. Устич С.І. Кордон, війна та мир в долі сучасного світу. Тріада життя чи колапсу? Монографія / С.І.Устич. – Ужгород: Карпати, 2010. – 328 с.
5. Лукашевич М.П. Соціологія туризму / М.Лукашевич, Ф.Шандор. – Ужгород: Мистецька лінія, 2008. – 340 с.
6. Токар П. Нові реалії сучасних кордонів: соціолого-політологічний аналіз / П.Токар. – Ужгород: КП «Ужгородська міська друкарня», 2008. – 320 с.
7. Срібна земля – ФЕСТ. – 2013, 1-7 березня.
8. Співробітництво з країнами Вишеградської четвірки як інструмент європейської інтеграції та модернізації України: зб. матеріалів міжнар. конференції, 3 жовтня 2013 р. – К., 2014. – 128 с.
9. Устич С. Методологія дослідження сучасних транс-кордонних процесів і транскордонна статистика / С.Устич, А.Ровт // Оптимізація транскордонної статистики: зб. наукових праць. – Ужгород, 2014. – 228 с.
10. Гарагонич В.В. Туристично-рекреаційний ресурс як об'єкт транскордонного співробітництва України / В.В.Гарагонич // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2011. – Вип. 26. – С. 78–86.